

Yom Kippur'dan İkinci Lübnan Savaşı'na: İsrail'de Devlet -Toplum İlişkisi ve Savaş'a Bakış

Hikmet MENGÜASLAN*

hikmetm@metu.edu.tr

Öz

Bu çalışmanın konusunu 1973 Yom Kippur (6 Ekim) Savaşı sonrası İsrail toplumunda oluşan psikolojik mağlubiyet hissi çerçevesinde devlet toplum ilişkisinin değerlendirilmesi ve kamuoyunun savaşa bakış açısı oluşturmaktadır. 1973 savaşını izleyen süreçte yaşanan toplumsal dönüşümün 2006 İkinci Lübnan Savaşı çerçevesinde yeniden değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Kamuoyu görüşünün karar alma süreci üzerindeki etkisi incelenecek ve 2006 savaşında İsrail tarafının hedeflenen amaçlar açısından başarılı olunamamasına rağmen kesin bir galibiyet elde ettiği yönündeki anlatısı analiz edilecektir. Ayrıca her iki savaşın bölgesel ve küresel seviyedeki dinamiklerden etkilenen şartları değerlendirmeye dâhil edilecektir.

Anahtar Kelimeler: İsrail, Hizbullah, Yom Kippur Savaşı, İkinci Lübnan Savaşı

From Yom Kippur to Second Lebanon War: State-Society Complex and Approach to War in Israel

Abstract

This study deals with the Israel's state-society complex in the context of psychological defeat feeling after the 1973 Yom Kippur War and Israeli society's approach to war. It is aimed to reanalyze the social transformation following the 1973 war in the context of the 2006 Second Lebanon War. The impact of public opinion over the decision making process will be focused and the narrative that Israel had the decisive victory despite failing to reach the objectives set will be dealt with. Besides, the conditions of both wars affected by the dynamics in regional and global level will be integrated into evaluation.

Key Words: Israel, Hezbollah, Yom Kippur War, Second Lebanon War

---

*ODTÜ Uluslararası İlişkiler Bölümü Araştırma Görevlisi. Elektronik posta: hikmetm@metu.edu.tr. Bu çalışmanın önceki versiyonlarına değerli katkı ve yorumlarından dolayı Araş. Gör. Emre KURT'a teşekkür etmeyi bir borç bilirim.

GİRİŞ

Ortadoğu'nun süregelen çatışmaları gerek siyasi ve ekonomik boyutları gerek bölgedeki insanların yaşamları üzerindeki etkisi bakımından önemli inceleme konuları teşkil etmektedir. Birinci Dünya Savaşı sonrası bölgede, Osmanlı hâkimiyetinin dikkat çeken siyasi mirasları üzerine eklenen büyük güçlerin varlığı ve müdahalesi bölgedeki devlet-toplum ilişkisinin şekillenmesinde etkin bir rol oynamıştır. İzleyen dönemde dünya ekonomisi için vazgeçilmez olan petrol kaynakları açısından bölgenin zengin olması gerçeği, yeni kurulan devletlerin sınırları içinde ve dışında yer alan sosyal güçlerin – etnik, mezhepsel kimlikler gibi – ulus devlet inşası sürecinde çoğu zaman sessiz kalmaması ile birleştiğinde bölge dinamikleri zaman zaman küresel siyasete yön verme seviyesinde gelimler doğurabilmiştir. Bu bağlamda 19. ve 20. yüzyılın uzun bir bölümü devletler arasında ve devlet dışı aktörlerin de katılımıyla şiddetli çatışmalara sahne olmuştur. Bu çatışmaların en önemlilerinden bazılarını taraf olan İsrail'in izlediği politikalar sınır komşularının yanı sıra bölgede çıkarı olan büyük güçlerin de hesaplamalarında her zaman önemli bir yer tutmuştur.

Birinci Dünya Savaşı sonrası bölgede kurulan manda rejimleri ile siyasi olarak kurumsallaşma ve modern anlamda devlet inşası sürecine giren bölge devletleri, özellikle İngiltere'nin himayesi altındaki Doğu Akdeniz ülkeleri, 1948 yılında İngiltere'nin Filistin'den çekilmesi ve çekilirken kurulan İsrail devleti sonucunda günümüze kadar ulaşan bir sorunlar yumağı ile karşı karşıya kalmıştır. İsrail'in

kuruluşuna karşı çıkan Arap devletlerinin İsrail'in bağımsızlığını ilan etmesi üzerine ilk Arap-İsrail savaşı yaşanmış, daha sonra 1967 ve 1973 yılları önemli savaflara sahne olmuştur. Bölgede savaşların yerel olması dönemin iki büyük gücü -Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Sovyetler Birliği- açısından görmezden gelinemeyecek kadar önemli olmuştur. Bu bağlamda, bölgeye yönelik duyulan ilginin gerek zengin petrol yatakları gerekse de bölgenin stratejik konumu ile yakından ilgisi olmuş ve bölgedeki devletler yaşanan siyasi ve askeri gelişmelerde çoğu zaman yalnız başlarına hareket etme özgürlüklerinden yoksun kalmışlardır. Bu durum Soğuk Savaş sürecinin sona ermesinden sonra da ABD'nin terörizme karşı savaş kavramı ile kendini göstermiştir.

Bölgenin kendi dinamikleri, çatışmaya yatkın siyasi yapısı, zengin petrol yataklarına sahip oluşu ve büyük güçlerin ilgisi gibi faktörler göz önüne alındığında İsrail, bölgedeki çatışmaların günümüze kadar gelen süreçte aktif tarafı olması sebebiyle ilgi çekici bir çalışma konusu olmuştur. Bu çalışmanın da konusunu 1973 Yom Kippur Savaşı (Ramazan Savaşı/Ekim Savaşı) ve İkinci Lübnan Savaşı oluşturmaktadır.

Ancak literatürde yer alan çalışmaların büyük bir çoğunluğunun savaşlar konusunu askeri ve stratejik açıdan ele aldığı görülmüştür (Arkin 2007; Harel ve Issacharoff 2008). Her ne kadar savaşlar ordularla yapılsa da savaşların kamuoyuna açıklanması-sunulması ve amaçların gerçekleştirilmesi bağlamında değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünüldüğünden, detaylı tarihsel anlatılara odaklanmak

yerine bu çalışma, konu edilen savaşların devlet-toplum ilişkisi üzerindeki etkisi ve bu etkilerin savaşa bakış açısı bağlamında şekillendirdiği düşünülen dönüşümü ele almayı amaçlamaktadır.

Bu doğrultuda, 1973 Yom-Kippur savaşı'nın gerek İsrail'in güvenlik algılamaları gerekse de askeri stratejisi noktasında önemli sonuçlar doğurduğu tartışılacaktır. Bölgede büyük güçlerin varlığı ve politikalarının bölge devletlerinininkisiyle uyumsuzluklarının yanı sıra uluslararası kamuoyunun Arap-İsrail çatışmasına bakışı inceleme gerektiren önemli faktörlerdendir. Bununla birlikte, İsrail'in devlet toplum ilişkisinin 1973 savaşı sonrası yaşadığı değişikliklerin de günümüze kadar önemli etkileri olmuştur- İsrail 1973 yılında girmiş olduğu savaşta galip gelmesine rağmen mağlup psiko-lojisine girmiştir. 1973 savaşının etkilerinin incelenmesi açısından 2006 yılındaki İkinci Lübnan Savaşı sırasında Hizbullah gibi devlet dışı bir aktör ile girişilen savaşın dikkat çeken çıkarımlar sunabileceği düşünülmektedir (1973 Yom Kippur Savaşının aksine İkinci Lübnan Savaşında İsraili yetkililerin, Hizbullah'a karşı kesin bir galibiyet elde edilememesine rağmen bu durumu bir galibiyet olarak sumaya çalıştıkları görülmüştür). Bununla birlikte, İkinci Lübnan Savaşı sonrası 1973 Yom Kippur Savaşına benzer olarak İsrail Savunma Kuvvetlerinin caydırıcılık gücü sorgulanmıştır. Bir diğer nokta ise Hizbullah gibi devlet dışı bir aktöre karşı girişilen asimetrik savaşta İsrail'in geleneksel savaş stratejilerinin ve yetkililerin karar alma süreçlerinin tartışılması ve kamuoyunun savaşa bakış açısının alınan kararlardaki etkisidir. Son

olarak her iki savaşın da bağlamsal koşulları yerel, bölgesel ve küresel dinamiklerin etkisinden payını almıştır. 1973 Yom Kippur Savaşında olayın küresel düzleme sıçraması riski karşısında eyleme geçme ihtiyacı hisseden büyük güçlerin ateşkes imzalanmasında oynadıkları rol büyük olmuştur. Yine 2006 yılındaki İkinci Lübnan Savaşı, İsrail açısından uluslararası kamuoyunun düşüncesini hesaba katma ihtiyacı doğurmuş ve ABD'nin terörizme karşı savaş kavramı ile bölgede şekillenen dinamikler – İran, Suriye ve Hizbullah kutuplaşması ve Hizbullah'ın Lübnan siyasetindeki rolü- karar alma süreçlerini etkilemiştir.

Özetle, bu çalışma bölgede süregelen çatışmaların askeri yönünden ziyade diplomatik ve toplumsal açılardan etkilerine değinmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda 1973 ve 2006 yıllarında yaşanan savaşların küresel, bölgesel ve ulus-altı dinamiklerinin incelenmesi hedeflenmektedir. Bu dinamiklerdeki süreklilikler ve değişimler tartışılacaktır. İkinci olarak bu dinamiklerin İsrail'in devlet-toplum ilişkisindeki etkisi ve Yom Kippur savaşı sonrası toplumun savaşa bakış açısındaki dönüşüm analiz edilmeye çalışılacaktır.

1973 YOM KİPPUR (RAMAZAN SAVAŞI) SAVAŞI

Birinci ve İkinci Dünya Savaşı döneminin sömürgeleşme süreci ve büyük güçlerin varlığı Ortadoğu'da önemli miraslar bırakmış ve yeni kurulan devletler üzerinde önemli etkiler doğurmuştur. İngiliz himayesi sona erdikten sonra 1948 yılında İsrail devletinin kurulması Araplardan çok büyük tepki çekmiş ve Arap orduları bir araya gelerek İsrail'e savaş

açmışlardır. Bu bağlamda, İsrail kuruluşundan itibaren yaşamış olduğu savaşlarla bir kuşatılmışlık hissi içinde devlet ve toplum ilişkisini oluşturmuş; Cleveland ve Bunton'a (2009: 353-354) göre bu his güvenlik ihtiyacı şeklinde tezahür etmiştir. Sonuç olarak, İsrail insani ve maddi kaynaklarını daha yoğun olarak askeri ve savunma harcamalarına yoğunlaştırmış, bu da bölgedeki güvenlik dinamiklerini derinden etkilemiştir.

1973 Yom Kippur Savaşı her ne kadar kendi dinamiklerini içinde barındırsa da, özellikle 1967 savaşının sonuçlarından ve İsrail adına gerçekleşen kesin galibiyetten etkilenmiştir. 1948 yılında mağlup olmaları sonrası Arapların askeri ve savunma kaynaklarını arttırmaya yoğunlaşması ile İsrail 1967 Altı Gün Savaşında ön alıcı bir hamle yapmış, Arap ordularına ağır kayıplar verdirmiştir. İsrail'in ulaştığı askeri ve savunma seviyesini göstermenin yanı sıra bu savaşta elde edilen galibiyet Araplar arasında İsrail'e karşı benimsenen amaç birliğinin başarılı olacağı inancını sarsmıştır. Bununla birlikte, İsrail'in Araplara üstünlük kurması için Batılı müttefiklere ihtiyacı olmadığını - 1956 yılındaki Süveyş krizinde İsrail, Fransız ve İngiliz birlikleri ile hareket etmiştir- göstermesi bakımından oldukça önemlidir(Goldschmidt ve Davidson 2007: 431). Nitekim Barnett (1992: 186), bu kesin galibiyetin İsrail tarafında belirgin bir özgüven yarattığını belirtmiştir. Savaş sonrası kazanılan toprakların ise diplomatik görüşmeler sürecinde önemli bir koz olarak kullanılabileceği inancı İsrail tarafında ciddi bir kazanım olarak değerlendirilmiştir. Ancak bu durum Araplar açısından

beklenildiği şekilde algılanmamış ve aksine 1967 yılında Hartum Konferansında bir araya gelen Araplar kendi aralarında İsrail ile doğrudan bir barış görüşmesi yapmama üzerine sözleşmişlerdir. Sonuç olarak, Arap onurunun kurtarılması ve kaybedilen toprakların geri alınması adına tek seçeneğin güç uygulamak olduğuna karar verilmiştir.

1973 savaşının İsrail adına sürpriz olmasını etkileyen faktörlerden biri olan İsrail'in kesin galibiyeti ve Arapların tepkisinin yanlış anlaşılması, Mısır'da Arap Nasyonalizminin lideri Nasırın ölümü sonrası başa geçen Enver Sedat'ın 1973 savaşına giden süreçteki hamleleri ile daha da ileri seviyeye taşınmıştır. 1967 savaşı sonrası yaşanan mağlubiyet Arap tarafında ve özellikle Mısır için Arap onurunun kurtarılması ve demoralize olmuş halkta bir umut ışığının uyandırılması ihtiyacını belirgin kılmış; sonuç olarak yeni bir savaş seçeneği oldukça cazip bir hal almıştır. Mısır lideri Enver Sedat'ın 1973 savaşına giden süreçte Sovyet uzmanlarını ülkeden çıkarması ve Ürdün ile ilişkilerini bozması ise İsrail tarafında ilk bakışta olumlu ve barışçıl hamleler olarak algılanmıştır. Ancak Mehran Kamrava Enver Sedat'ın aslında manevra alanını arttırmak için bu hamleleri yaptığını vurgulamıştır (Kamrava 2011: 129-130).

Sonuç olarak, 6 Ekim 1973'te Mısır ve Suriye birliklerinin koordineli bir şekilde İsrail topraklarına saldırması ile gerçekleşen Yom Kippur Savaşının İsrail adına kesin bir sürpriz olduğu gerçeği tartışılmaz bir hal almıştır. Her ne kadar savaş İsrail tarafı adına kesin bir galibiyet ile sonuçlanmış olsa da, sonrasında yaşanan-

ların İsrail politikası ve yönelimleri ile devlet toplum arasındaki ilişki üzerindeki etkileri önemli sonuçları beraberinde getirmiştir.

Ancak savaşın İsrail için bir galibiyet ile sonuçlanması ve toplumsal etkilerinin incelenmesinden önce savaşta sürpriz faktörünün yanı sıra sayısal üstünlüğü de elinde bulunduran Arap ordularının başarısızlığının ardında yatan faktörlerin de değerlendirilmesi, savaşı izleyen süreçte girilen barış sürecini anlamak açısından önem teşkil etmektedir. Mansfield (2012: 413-414), Arapların başarısızlığının temelini oluşturan en temel faktörü koordineli bir şekilde saldırsalar da stratejik olarak görüş ayrılıklarına sahip olmalarında aramıştır. Mısır lideri Enver Sedat'ın hedefi 1967 yılında elde edilen mağlubiyet ve kaybedilen toprakların geri alınması adına İsrail'in diplomatik alana çekilmesi, Suriye lideri Hafız Esat'ın temel amacı İsrail'in Suriye topraklarından tamamen çıkarılması ve kesin bir askeri zafer elde edilmesi olmuştur. Bu bağlamda, savaşın gidişatı içinde İsrail ilk etapta ağır kayıplar verse de toparlanma imkânı bulmuş ve karşı atağa geçebilmiştir. Daha sonrasında savaşın küresel düzleme sıçrama riski karşısında, ABD ve Sovyetlerin araya girmesi ile ateşkes anlaşması imzalanması sürecine girilmiş ve öncelikle Mısır ve İsrail'in imzaladığı ateşkes, daha sonra Suriye tarafından da kabul edilmiştir (Cleveland and Bunton 2009: 375-376). Fakat Rabinovich (2004: 268), imzalanan bu ateşkesin en büyük kazananı olarak Enver Sedat'ı işaret etmiştir. Çünkü İsrail savaş sonrası işgal edilen topraklardan geri çekilmeyi kabul etmiş ve diplomatik alana çekilebilmiştir.

Diğer yandan, İsrail tarafında sayısal üstünlük ve sürpriz faktörlerine rağmen elde edilen başarının sanki bir mağlubiyetmiş gibi algılanmasının ardında yatan nedenleri Liebman (1993: 400), ölü ve yaralıların sayısının çokluğu, savaş sonrası yaşanan toprak kayıpları, savaşın öngörülememiş olması ve askeri stratejideki eksiklikler, bölgedeki büyük güçlerin müdahalesi ve İsrail'in savaş sonrası ABD desteğine artan bağımlılığı şeklinde sıralamıştır. Efraim İnbar ise savaş sonrası İsrail'in uluslararası alanda hâlihazırda azalmış olan desteğinin daha azalarak İsrail'in daha belirgin bir yalnızlaşma duygusu içine girdiğini vurgulamıştır. ABD'nin diplomatik ve askeri desteğine duyulan ihtiyacın artmasıyla birlikte, İsrail ve ABD arasındaki politika hedeflerinin uyumsuzluklarının da artmış olması İsrail'in güvenlik ihtiyacı algılamasında olumsuz etkiler yaratmıştır (İnbar 2008: 3).

Yom Kippur savaşı ile başlayan süreçte İsrail'in askeri bir toplum olma motivasyonu güçlenmiştir. Bu da politikaların değerlendirilmesi açısından toplum-devlet ilişkisine yön veren bir karakter yaratmıştır (Lebel and Lewin 2012: 2-3). Savaşı önceleyen ve gidişatı belirleyen gelişmelerin kısa özetinden sonra, toplum üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde, ilk göze çarpan değişim toplumda oluşturan kültürel anlatılar yoluyla takip edilebilir. Gavriely (2014), sözü edilen kültürel anlatıları güvenlik ve normalleştirme şeklinde iki gruba ayırmıştır. Her ne kadar bu iki anlatı ilk bakışta birbiriyle çelişiyor gibi görünse de birbiriyle uyumlu hale getirilmiş ve muhafetin altını oyarak iktidardaki rejimi güçlendirici etki yaratmıştır. Örnek olarak,

artan savunma bütçesi ve harcamaları normalleştirilmiş ve güvenlik ihtiyacı doğrultusunda sunulmuştur. Savaş sonrası askeri ve savunma konularının medyada kendine daha fazla yer bulmasına değinen Mann'a göre (2015) ise askeri konular generallerin ve siyasetçilerin tekelinden çıkarak toplumsal alana dâhil edilmeye başlanmış ve İsrail'in askeri bütçe, askeri atamalar gibi geniş çaplı konuları kamuoyunda konuşulmuştur. Bir diğer önemli değerlendirme, Gavriely'nin (2014) 1967 savaşı sonrası toplumun içselleştirdiği normalleştirme mekanizmalarının da bir yan etkisi olarak Yom Kippur savaşındaki sürpriz faktörünü incelemesidir. İsrail'in karar verme mekanizmalarında yanlış anlaşılabilir ve yetkililerin göz ardı ettiği Mısır ve Suriye sınırındaki olağan dışı hareketler İsrail ordusu için şaşırtıcı bir etki doğmasında önemli rol oynamıştır.

Savaş sonrası dönemin İsrail devlet toplum ilişkisi açısından en dikkat çekici özelliği, kamuoyu baskısının hükümetler üzerindeki artan gücü olmuştur. Orkibi (2015) yaşanan protestoların hükümet kararlarını etkilediğini belirtmiştir. Aynı şekilde Barnett (1992: 188) hükümetin güvenlik ve savunma konularını ele alış biçimine dair kamuoyunda yükselen şekilde eleştirel bir bakış sergilendiğini ve gerçekleşen saldırının neden öngörülemediğinin sorgulandığını dile getirmiştir. Sonuç olarak, savaş sonrasında yapılan aralık seçimlerinde iktidarda olan İşçi Partisi'nin %5 dolayında oy kaybetmesi toplumsal tepkinin ciddi bir biçimde yansımaları olarak değerlendirilmiştir (Maoz 2006: 140). Toplumun savaşa bakış açısının yaşadığı dönüşüme dair Eyal (2015) Yom Kippur Sa-

vaşının sürpriz karakteri ve yaşanan mağlubiyet hissinin izleyen dönemdeki barış süreci için – 1979 Camp David süreci - gerekli ortamın hazırlanmasında önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Eyal'e göre dönüşüme uğrayan ulusal değer ve inançlar sistemi (national ethos), daha barışçıl bir biçim almıştır. Diğer yandan, İsrail'in bölgede caydırma ağırlıklı politikasının aslında nasıl bölgedeki hamasi söylemleri güçlendirdiği ve barış ihtimalini azalttığı düşünüldüğünde, bu dönüşümün etkilerinin ne derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır (Navon 2004: 8-9).

Ancak bu noktada, özellikle Camp David sürecine götüren gelişmelerden bahsederken İsrail toplumunun savaşa bakış açısında yaşanmış olan toplumsal dönüşümün yanı sıra bağlamsal olarak değişime uğrayan bölgesel ve küresel dinamikler de anılmalıdır. Öncelikle, savaşın ilk etabında İsrail ordusuna ağır kayıplar verdiren Araplar, İsrail'e karşı zafer elde edebilecek cesaret ve yeteneğe sahip oldukları konusunda güvenlerini tazelemişler ve İsrail'in yenilmez olduğu anlayışından uzaklaşabilmişlerdir. İkinci olarak, savaş sırasında dünya piyasalarına petrol tedariki açısından bölgenin petrol ihracatçısı ülkelerinin ellerinde bulundurduğu kozları kullanma konusunda istekli olmaları ve Filistin davasına destek vermeleri önemli yapısal sonuçlar doğurmuştur. Hem büyük güçleri etkilemesi hem de barışa yönelik isteği güçlendirmesi açısından bu hamle önemlidir. Ayrıca büyük güçler açısından Soğuk Savaş düzeninde bu tip bölgesel çatışmaların küresel düzeye sıçrama riski göz önüne alındığında savaşa müdahale edilmesi ihtiyacı doğ-

muş ve barış sürecine girilmesinde Amerika'nın etkin bir rol oynadığı görülmüştür (Goldschmidt ve Davidson 2007: 431).

Yukarıda bahsedildiği üzere, 1973 savaşını izleyen barış süreci bölge için görece olarak çatışma kaynaklarının ve taraflarının azaldığı görünümünü sunmuş olsa da, özellikle İkinci Lübnan Savaşı vakasında da görüldüğü üzere, savaşların taraflarının karakterinde yaşanan dönüşüme dikkat çekilmesi gerekmektedir. Devletlerarasında gerçekleşen savaşlardan devletlerin de dâhil olduğu asimetrik savaşlara, devlet dışı aktörlerin – özellikle Hamas ve Hizbullah gibi askeri boyutunun yanı sıra siyasi boyutu da olan aktörler – yükselen konumuna bakıldığında, savaşların toplumsal ve insani boyutları, devlet toplum ilişkisi içindeki yeri gibi faktörler doğrultusunda geleneksel savaş stratejilerinin eski cazibesini yitirmekte olduğu tartışılabilir. Bu bağlamda İkinci Lübnan Savaşı, İsrail toplumun savaşa bakış açısında yaşanan dönüşümün takip edilmesi açısından önemli bir vaka olarak karşımıza çıkmaktadır.

İKİNCİ LÜBNAN SAVAŞI

1979 Camp David görüşmeleri ile başlayan barış sürecinin İsrail'e sağladığı avantajlara örnek veren Zakheim, İsrail'in 1982 yılında Lübnan'a doğru ilerlemesi sırasında Mısır tarafından cılız sayılabilecek itirazlar dışında herhangi bir tehdit gelmemesini barış sürecinde varılan anlaşmaya bağlamıştır (Zakheim 2013: 14). Bu bağlamda, 1973 savaşını izleyen barış sürecinde İsrail'in taraf olduğu savaşlar göz önünde bulundurulduğunda Hizbullah etkisi ön plana çıkmaktadır. İsrail ve Lübnan arasında oluşan diplomatik süreç

söz konusu olduğunda, Hizbullah'ın eylemlerini önemli ölçüde belirlemesi açısından, İsrail'in Lübnan işgali ve 2000 yılında işgal ettiği topraklardan ayrılması sonrası oluşan caydırıcılık çerçevesinden kısaca bahsedilmesi önemlidir. 18 yıl süren İsrail işgali (1982-2000) sonrası Hizbullah gerek İsrail ile olan ilişkisi gerekse de Lübnan yönetimindeki etkisi ile Lübnan siyasetinde önemli bir aktör haline gelmiştir. Ancak Hizbullah ve İsrail arasındaki ilişkinin, doğası gerek bölgesel gerekse de küresel güçlerin politikaları ile çakıştığından sadece yerel bir aktör olarak algılanması bölgesel seviyede birçok dinamiğin gözden kaçırılması anlamına gelecektir. Bu bağlamda, dikkat çeken bir nokta Montgomery ve Pettyjohn Hizbullah'ın eylemlerini incelerken demokratikleşme ve yaklaşan seçimlerin etkisine vurgu yapmasıdır (2010: 544-545). Hizbullah'ın Lübnan siyasetinde etkin bir rol oynaması ve İsrail karşısındaki tutumu bölgede hala etkisi göz ardı edilemeyecek Arap birliği nosyonu açısından da belirleyicidir.

2006 yılında Hizbullah ve İsrail arasında gerçekleşen savaş, İkinci Lübnan savaşı ya da Temmuz savaşı olarak da bilinmektedir. Her ne kadar savaşın taraflarını İsrail ve Hizbullah oluştursa da, savaş daha geniş çerçevede Lübnan, Suriye, İran başta olmak üzere Irak ve bölgede teröristlere karşı savaş kavramı çerçevesinde politikalar yürüten ABD'yi de kapsamaktadır. Bu bağlamda savaş, bölgedeki etnik, mezhepsel, dini ve medeniyetler çatışması çerçevesindeki çatışmalar açısından karmaşık bir vaka oluşturmaktadır.

Savaşın bölgesel ve küresel bağlamına bakıldığında, bölgede ABD Irak'ın

özgürlüğünü sağlamak ve şer eksenini olarak tabir edilen teröristlere destek veren ülkelerle – Irak, İran ve Kuzey Kore - savaş kapsamında mücadeleye girişmiştir (Hook ve Spanier 2014: 286-287). Teröristlere karşı savaş kavramının hesaplamalara yön verdiği ve bölgedeki kutuplaşmayı arttırdığı görülmektedir. İsrail ve ABD ile doğrudan bir savaş riskini almak istemeyen Suriye ve İran'dan destek gören Hizbullah daha önce de bahsedildiği gibi hem siyasi hem de askeri boyutu olan devlet dışı bir aktör olarak İsrail ile zaman zaman küçük çaplı çatışmalara girmiştir. Fakat 2006 yılında sınırda devriye gezen İsrail askerlerinin kaçırılmasıyla bölge için önemli sonuçlar doğuracak bir çatışmanın fitili ateşlenmiştir.

İkinci Lübnan Savaşı olarak adlandırılan çatışma başlangıçta planlanan aksine 33-34 gün sürmüş ve İsrail halkı açısından önemli zorluklar doğurmuştur. Aynı şekilde Lübnan halkı ve Hizbullah taraftarları için de ağır kayıpların verildiği bir süreç yaşanmıştır (Harel ve Issacharoff 2008). Savaşın sonuçlarına yönelik literatürde birbirleriyle çatışan değerlendirmeler bulunmaktadır. Genel eğilim İsrail ve Hizbullah arasındaki caydırıcılık çerçevesinden incelemektir. Fakat savaşın başarısı konusunda özellikle İsrail açısından önemli tartışmalar yapılmıştır. Bu bağlamda, caydırıcılık konusu İsrail ve Hizbullah arasındaki ilişki açısından dikkat edilmesi gereken bir dinamik olmuştur. Lieberman (2009) caydırıcılık konusunda başarısız olunmasını Hizbullah'a yönelik savaşta en önemli faktör olarak tartışmaktadır. Benzer şekilde Soberman (2016: 166) İsrail'in Lübnan işgali sırasında taraflar

arasında oluşan caydırıcılık ve karşılıklı görüşme ortamının İsrail'in işgal edilen alanı terk etmesi sonrası bozulduğunu belirtmiş ve 2006 yılındaki savaşın bozulan caydırıcılık ortamından kaynaklandığını belirtmiştir.

Dönemin İsrail Başbakanı Ehud Olmert, savaş sonrası kazanımlar için İsrail'in en büyük askeri ve siyasi kazanımlarından biri olmuştur ifadesini kullanmıştır (*Jerusalem Post*, 28 Eylül 2006). Arkin ise bu durumu kaçırılan askerlerin kurtarılması, Hizbullah'ın roket saldırılarının engellenmemesi ve İsrail karşıtı kamuoyunun büyüklüğü açısından başarısızlık olarak değerlendirmektedir (Arkin 2007: 124). Bar-Joseph (2010: 160-161), Hizbullah karşındaki başarısızlığı şu temel faktörlere bağlamaktadır. Öncelikle değişen küresel ve bölgesel konjonktürün eksik anlaşılması ve askeri birimlerin hazırlıksızlığı. Arkin ise Hizbullah'ın savaş sonrası bölgedeki itibarının arttığına altını çizmekte ve İsrail'in savaştan galip olarak çıktığını belirten söylemlerin aksine Hizbullah'ın silahsızlandırılması amacının başarılı olmadığına dikkat çekmektedir (Arkin 2007: 129).

Harel ve Issacharoff (2008: 241), 2006 savaşını değerlendirirken mağlubiyet yerine başarısızlık tanımını yapmaktadır. Feldman (2006), savaş sonrasında bozulan caydırıcılık ortamının oluşmasında Hizbullah'ın söylemlerinin başarılı olmasını, diğer yandan İsrail karar vericilerinin gerçekleştirilmeyen hedefler üzerinden savaşı açıklamaya çalışmasını dile getirmiştir. Bu bağlamda, İsrail'in savaştan kesin bir galibiyet elde edememiş olması sahada kazanmış olduğu başarının abartılı hedefler

yüzünden gölgelenmesi nedeniyle ortaya çıkmıştır. Furst (2007) ve Tzabag (2013) aynı noktayı vurgulamış ve İsraili yetkililer arasındaki koordinasyonsuzluğun ve İsrail Savunma Kuvvetleri'nin belirlemiş olduğu hedeflerin aslında kendilerini zor durumda bıraktığını ve bu askeri hedeflerin başarılmasının zorluğunu dile getirmiştir:

- Hizbullah'ı tamamen ortadan kaldırmak,
- Hasan Nasrallah'ın öldürülmesi
- 2 (6) kilometrelik güvenli bölgenin oluşturulması
- Litani nehrine kadar olan bölgede bir tampon bölgenin oluşturulması.

İkinci Lübnan Savaşının diğer tarafı Hizbullah'ın amaçlarını ve başarısını değerlendiren Gabrielsen (2013), Hizbullah'ın daha ulaşılabilir hedefler belirlediğini dile getirerek İsrail ile karşılaştırıldığında başarılı olduğunu tartışmıştır. Gabrielsen Hizbullah'ın kısa ve uzun vadeli hedeflerinin İsrail'in sarsılmaz imajına zarar vermek, Lübnan siyasetindeki konumunu güçlendirmek olduğunu belirtmiştir. Cleveland ve Bunton'a göre Hizbullah savaş sonrası Lübnan'ı İsrail'e karşı koruma konusunda önemli bir aktör olduğunu ispatlamış ve yönetimin Batı ile yakınlaşma çabalarına ciddi bir darbe vurmuştur (2009: 548-549). İsrail'in sert tepkisi hâlihazırda demokratikleşme sürecine girmiş olan Lübnan'da Hizbullah'ın gücünün artmasında kolaylaştırıcı etki yaratmıştır. Bu durumun İsrail'in Hizbullah'ın Lübnan iç politikasındaki etkisini kırmak şeklindeki amacına ters düşen sonuçlar doğurduğu tartışılmıştır (Montgomery ve Pettyjohn 2010: 523).

İkinci Lübnan Savaşının toplumsal boyutu ve İsrail'de devlet toplum ilişkisi üzerindeki etkisi değerlendirildiğinde Paul Salem resmi açıklamalar her ne kadar kesin bir galibiyet sunmuşsa da İsrail toplumunda savaş sonuçlarının rahatsız edici bir his uyandırdığını vurgulamıştır. Fakat İsrail'in aksine Hizbullah açısından böyle bir savaştan sağ çıkabilmiş olmak bile Araplar adına bir galibiyet olarak değerlendirilmiştir (Salem 2008, 19). Fayutkin ise İkinci Lübnan Savaşı'nı değerlendirirken Eyal'in belirtmiş olduğu barışçıl inanç ve değerler sisteminin toplumda daha güçlü bir yer edindiği düşüncesinin aksi yönde olarak bu düşüncenin toplumun belirli bir kesimi tarafından paylaşılsa da, özellikle kuzeyde yaşayanların savaş koşulları altında yaşamaya katlanmaya hazır olduklarını belirtmiştir. Daha da önemlisi bu konuda Hizbullah'ın toplumsal baskı yoluyla İsrail'in savaşmaktan çekineceği yönündeki düşüncesinin stratejik bir hata olduğunu vurgulamıştır (Fayutkin 2009: 203).

Gavriely (2006), 2006 savaşının söylem analizini yaparak askeri ve siyasi elitlerin söylemleri doğrultusunda savaşı nasıl normalleştirdiklerini ve insanların günlük kullandıkları dile bu söylemlerin nasıl yerleştiğini gösterdiği çalışma oldukça önemlidir. Başka bir açıdan Levy (2008) özellikle 1973 Yom Kippur savaşı sonrası süreçte İsrail ordusunun toplumsal baskılara artan şekilde tabi olduğundan hareketle İkinci Lübnan Savaşı sırasında ordunun otonomisinin azaldığını ve bu durumun karar alma mekanizmaları dâhil olmak üzere birçok süreci etkilediğini tartışmıştır. Levy (2010b) İkinci Lübnan Sa-

vaşında İsrail’de gerçekleşen protestoların ise ordunun kompozisyonu ile yakından ilgili olduğunu belirtmiştir. Levy’ye göre orduda orta sınıftan gelenlerin sayısı artıkça ölenlerin sayısı üzerinden yapılan eleştirilerin arttığı görülmektedir. Bu bağlamda orduyu oluşturan sınıflar ordunun performansına yönelik yapılan protestolar üzerinde etkili olmaktadır.

Ish-Shalom (2011) benzer şekilde savaşın isimlendirilme sürecinin, bununla birlikte girilen çatışmanın savaş olup olmadığı konusunun, hükümet, muhalefet ve kamuoyu açısından ne derece önemli olduğunu belirterek, tarafların kendi amaçları doğrultusunda siyasi üstünlük sağlamak için anlatılar oluşturduğunu vurgulamıştır. Levy medyanın İkinci Lübnan Savaşını ele alış biçimini ve bunun siviller üzerindeki etkisini incelemiş, medyada genellikle ordunun performansını değerlendiren bir açı üzerinden gerçekleştirilen anlatının aslında kamuoyunun dikkatini güç kullanımının meşruiyeti konusundan uzaklaştırdığını vurgulamıştır. Levy’ye göre bu durum ordu üzerindeki sivil kontrolün medya yoluyla azaltılmasına yol açmaktadır (Levy 2010a).

İkinci Lübnan Savaşının bölgesel ve küresel çıkarımları ise daha farklı olmuştur. Barnea İkinci Lübnan Savaşını bölgede ABD’nin öncülüğünde girişilen terörizme karşı savaş kavramı içinde şer ekseni olarak tabir edilen ülkeler üzerindeki etkisi açısından değerlendirmiştir. Bir asimetrik savaş örneği olması bakımından devlet dışı aktör olarak Hizbullah’ın İsrail karşısında göstermiş olduğu dayanıklılık ve verdimiş olduğu kayıpları vurgulayan Barnea, ABD açısından terörizme karşı

savaşmanın ne kadar önemli olduğunu vurgulamak adına önemli bir örnektir (Barnea 2006: 24). Diğer yandan uluslararası kamuoyu baskısı ve onayının İsrail’in Hizbullah’ı çevreleme politikası üzerindeki etkisi oldukça önemlidir. Aran’a (2012) göre İkinci Lübnan Savaşı sonrası oluşan caydırıcılık ortamı ve İsrail’in çevreleme politikasının bağlamını incelerken Hizbullah’ın sadece devlet dışı bir aktör ya da terörist organizasyon olmaktan ziyade Lübnan iç siyasetine dâhil olmaya çalışması da karar alma süreçleri üzerinde oldukça etkili olmuştur. Aynı zamanda Aran, bu özelliğinin Hizbullah’ın rasyonel bir aktör olarak değerlendirilmesinin önünü açarak İsrail’in çevreleme politikasının başarısında – Hizbullah’ın İsrail’e yönelik azalan saldırıları göz önüne alındığında – önemli rol oynadığını belirtmiştir. Hizbullah’ı destekleyen İran açısından ise Mehran Kamrava’ya göre Hizbullah’ın İsrail karşısında elde ettiği başarın İran adına bölgede önemli bir denge oluşturmuş ve ABD’nin hesaplamalarını yeniden gözden geçirmesi gerektiğinin göstergesi olmuştur (Kamrava 2011: 371).

SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Çalışmanın konusunu oluşturan her iki vaka da hem bölge hem de İsrail için önemli sonuçlar doğurmuş ve etkilerini günümüze kadar sürdürmüştür. İsrail’deki devlet toplum ilişkisi bakımından savaşların topluma açıklanması ve toplumun savaşılar bakış açısına yön verilmesi iktidardaki rejimler için her zaman önemli gelişmelerdir. Bu bağlamda, Yom Kippur Savaşı ile başlayan süreçte İsrail’in askeri bir toplum olma motivasyonu güçlenmiştir. Bu da politikaların değerlendirilmesi

açısından toplum-devlet ilişkisine yön veren bir karakter yaratmıştır (Lebel and Lewin 2012: 2-3).

Arap-İsrail sorunu olarak tanımlanan savaşların süreç içinde yaşadığı dönüşüm – asimetrik savaş kavramı – bölgedeki gelişmelerin değerlendirilmesi açısından önem verilmesi gereken faktörlerdendir. Göze çarpan bir diğer nokta her iki savaşın bağlamsal koşullarının savaşların seyri üzerinde sahip olduğu etkidir. Her iki savaşta da küresel ve bölgesel dinamikler savaşın koşullarını belirlemiştir. Örneğin 1973 savaşını kazanmış olan İsrail bu başarısını büyük güçlerin savaşın küresel düzleme sıçrama riskinden dolayı diplomatik alana yansıtamamıştır. 2006 yılında ise hedeflenen amaçlara ulaşılması bakımından başarısız olursa da ABD'nin terörizme karşı savaş kavramı doğrultusunda asimetrik savaş örneği sayılan Hizbullah karşısında verilen savaş bir başarı hikâyesi gibi sunulmuştur. Bu noktada toplumun barışçıl bir inanç sistemini benimsemesi de önemlidir. Diğer bir deyişle, sıfır toplamli oyun politikasının güdülmesinin bölgedeki her aktör için olumsuz sonuçlar doğurduğu açıktır. Her ne kadar bu durumdan tarafların kendi saflarını sıkılaştırma ve konsolidasyon sağlama şeklinde avantaj sağladığı düşünülebilirse de savaşların devam etmesi ve kaynakların kalkınma yerine güvenlik politikaları uğruna kullanılmasının ciddi fırsat maliyetleri doğurduğu güçlü bir argüman olarak karşımıza çıkmaktadır.

KAYNAKÇA

ARAN, Amnon. (2012).Containment and territorial transnational actors: Israel,

Hezbollah and Hamas.*International Affairs*, 88(4), 835-855.

ARKİN, William M.(2007).Divine Victory for Whom? Airpower in the 2006 Israel-Hezbollah War.*Strategic Studies Quarterly*, Winter, 98-141.

BARNEA, Nahum. (2006). Israel vs. Hezbollah.*Foreign Policy*, No. 157 (Kasım-Aralık), 22-24, 26-28.

BARNETT, Michael. (1992).*Confronting the Costs of War: Military Power, State, and Society in Egypt and Israel*. New Jersey: Princeton University Press.

BAR-JOSEPH, Uri. (2010). The Hubris of Initial Victory: The IDF and the Second Lebanon War, içinde *Israel and Hizbollah: An Asymmetric Conflict in Historical and Comparative Perspective*, Jones, Clive ve Catignani, Sergio (ed.), (147-162). London: Routledge.

CLEVELAND, William ve Bunton, Martin. (2009).*A History of the Modern Middle East*. Boulder, Co: Westview Press.

FAYUTKİN, Dan. (2009).The Second Lebanon War – A Two-Year Perspective.*Defense & Security Analysis*, 25(2), 201-204.

FURST, Zev. (2007). The Second Lebanon War: Military Strategy and the Battle for Public Opinion. *Israel Journal of Foreign Affairs*, 1 (2), 11-13.

GABRIELSEN, Iver. (2013).Military Strategy and the Conduct of the 2006 Israel-Hezbollah War.*Comparative Strategy*, 32 (5), 435-442.

GAVRIELY-Nuri, Dalia. (2006).The 'metaphorical annihilation' of the Second Lebanon War (2006) from the Israeli political discourse.*Discourse & Society*, 19 (1), 5-20.

GAVRIELY-Nuri, Dalia. (2014).*Israeli Culture on the Road to the Yom Kippur War*. New York: Lexington Books.

- GOLDSCHMIDT**, Arthur Jr. ve Davidson, Lawrence. (2007). *Kısa Ortadoğu Tarihi* (çev. Aydemir Güler). İstanbul: Doruk Yayıncılık.
- HAREL**, Amos ve Issacharoff, Avi. (2008). *34 Days: Israel, Hezbollah and the War in Lebanon*. Hampshire: Palgrave Macmillan.
- HOOK**, Steven, W., ve Spanier, John. (2014). *Amerikan Dış Politikası: İkinci Dünya Savaşından Günümüze* (çev. Özge Zihnioglu Tanırlı). İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- ISH-SHALOM**, Piki. (2011). Defining by naming: Israel civic warring over the Second Lebanon War. *European Journal of International Relations*, 17 (3), 475-493.
- İNBAR**, Efraim. (2008). *Israel's National Security Issues and challenges since the Yom Kippur War*. London: Routledge.
- JERUSALEM POST**. (28 Eylül 2006). Column One: The World according to Olmert. Erişim tarihi: (18 Eylül 2018): <https://www.jpost.com/Opinion/Columnists/Column-One-The-world-according-to-Olmert>.
- KAMRAVA**, Mehran. (2011). *The Modern Middle East: A Political History since the First World War*. London: University of California Press.
- LEBEL**, Udi and Lewin, Eyal. (2015). Introduction içinde *The 1973 Yom Kippur War and the Reshaping of Israil Civil-Military Relations*, Lebel, Udi ve Lewin, Eyal (ed.), (1-8.) London: Lexington Books.
- LEVY**, Yagil. (2008). The Second Lebanon War: From Republican Control to Market Control over the Army, *Democracy and Security*, 4 (1), 48-68.
- LEVY**, Yagil. (2010a). How the press impairs civilian control over the armed forces: the case of the Second Lebanon War. *Journal of Power*, 3 (2), 243-257.
- LEVY**, Yagil. (2010b). How the Military's Social Composition Affects the Political Protest: The Case of Israel. *Peace and Change*, 35(1), 123-145.
- EYAL**, Lewin. (2015). The 1973 War as a Stimulator in the Reshaping of Israeli National Ethos, içinde *The 1973 Yom Kippur War and the Reshaping of Israil Civil-Military Relations*, Lebel, Udi ve Lewin, Eyal (ed.), (147-178). London: Lexington Books.
- LIEBERMAN**, Eli. (2009). Israel's 2006 War with Hizbollah: The Failure of Deterrence, içinde *Contemporary Israel: Domestic Politics, Foreign Policy, and Security Challenges*, Freedman, Robert O. (ed.), (317-354). Boulder, Co: Westview Press.
- LIEBMAN**, Charles S. (1993). The Myth of Defeat: The Memory of the Yom Kippur War in Israeli Society. *Middle Eastern Studies*, 29 (3), 399-418.
- MANN**, Rafi. (2015). Not Just Intermediaries: The Mediatization of Security Affairs in Israel since 1973, içinde *The 1973 Yom Kippur War and the Reshaping of Israil Civil-Military Relations*, Lebel, Udi and Lewin, Eyal (ed.), (81-120). London: Lexington Books.
- MANSFIELD**, Peter. (2012). *Ortadoğu Tarihi* (çev. Ümit Hüsrev Yolsal). İstanbul: Say Yayınları.
- MAOZ**, Zeev. (2006). *Defending the Holy Land: A Critical Analysis of Israel's Security and Foreign Policy*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.
- MONTGOMERY**, Evan Braden ve Pettyjohn, Stacie L. (2010). Democratization, Instability, and War: Israel's 2006 Conflicts with Hamas and Hezbollah. *Security Studies*, 19 (3), 521-554.

NAVON, Emmanuel. (2004).From Kippur to Oslo: Israel's Foreign Policy, 1973–1993.*Israel Affairs*, 10 (3), 1-40.

ORKIBI, Eithan. (2015). The Combatants' Protest after the Yom Kippur War and the Transformation of the Protest Culture in Israel, içinde *The 1973 Yom Kippur War and the Reshaping of Israil Civil-Military Relations*, Lebel, Udi and Lewin, Eyal (ed.), (9-36). London: Lexington Books.

RABINOVICH, Abraham. (2004).*The Yom Kippur War: The Epic Encounter That Transformed the Middle East*. New York: Schocken Books.

SALEM, Paul. (2008).The after-effects of the 2006 Israel–Hezbollah war.*Contemporary Arab Affairs*, 1 (1), 15-24.

SOBERMAN, Daniel. (2016).Learning to Deter: Deterrence Failure and Success in the Israel-Hezbollah Conflict, 2006–

16.*International Security*, 41 (3), 151–196.

TZABAG, Shumel. (2013).Ending the Second Lebanon War: the interface between the Political and military echelons in Israel.*Israel Affairs*, 19 (4),640-659.

ZAKHAİM, Dov, S. (2013). Peace and Israeli Security içinde *Peace in the Middle East: The Challenge for Israel*,Karsh, Efraim (ed.), (13-26). London: Routledge.